

HODNOCENÍ EKONOMICKÉ ÚROVNĚ OBLASTÍ V ČSSR

Economic geography includes not only the geography of production but also that of the consumption of the goods produced. That is why the regional problem of socialist construction viz. the gradual levelling of economic standard should be examined from the geographical point of view as well. Basing his study on factors such as employment in industry, density of industrial concerns, employment in agriculture, density of population, extent of urbanisation, height of monetary income of the inhabitants and turn over in retail trade the author has classified districts into those that may be said to have achieved a good standard of development and those that have not yet reached that standard. As a result of socialist industrialisation the latter are getting to be fewer in number (21,4 % of all the districts) and they further receive extraordinary attention.

Základním oblastním úkolem v období rozvinuté socialistické výstavby je problém vyrovnávání ekonomické úrovně podle oblastí.¹

Studium rozdílné ekonomické úrovně v nejšířším slova smyslu, tj. nejen úrovně výroby, ale i úrovně spotřeby, tedy běžně vyjádřeno studium ekonomické včetně životní úrovně podle oblastí je závažným úkolem hospodářské geografie. Hospodářskou geografii nelze redukovat jen na geografii výroby nebo výrobních sil, ale je jí nutno chápat též jako vědu o rozmístění a oblastních rozdílnostech ve spotřebě.²

Ekonomickou úrovní rozumíme dosažený stupeň vývoje výrobních vztahů a výrobních sil v určité oblasti a na tomto stupni vývoje závislou úroveň společenské a individuální spotřeby, včetně způsobu rozdělení této spotřeby. Postupným vyrovnáváním pak rozumíme nezbytnost socialistické ekonomiky, rozvinout hospodářství ve všech oblastech státu tak, aby oblasti s nižší úrovní spotřeby a v širším slova smyslu s nižší životní úrovní obyvatelstva³ dosáhly v základních rysech úrovně spotřeby v oblastech nejvyspělejších, a to na základě všestranného rozvoje výrobních sil.

Otázkami ekonomické a životní úrovně se dosud zabývali u nás pouze ekonomové.⁴ V hospodářskogeografické literatuře se s tímto problémem nesetkáváme. Tato stať je v tomto směru určitým pokusem.

Východiskem pro zkoumání problému je zjištění současného stavu ekonomické a

¹ Směrnice ÚV KSČ a vlády ČSR, uveřejněné v Rudém právu 17. 10. 1959.

² N. N. Baranskij, *Kratkij očerk razvitiija ekonomičeskoj geografii*, str. 7, Sborník Ekonomičeskaja geografija — Ekonomičeskaja kartografija, Moskva 1956.

³ A. Laščijak — V. Mokry, *O životnej úrovni obyvatelstva*, SVPL, Bratislava 1961, str. 123.

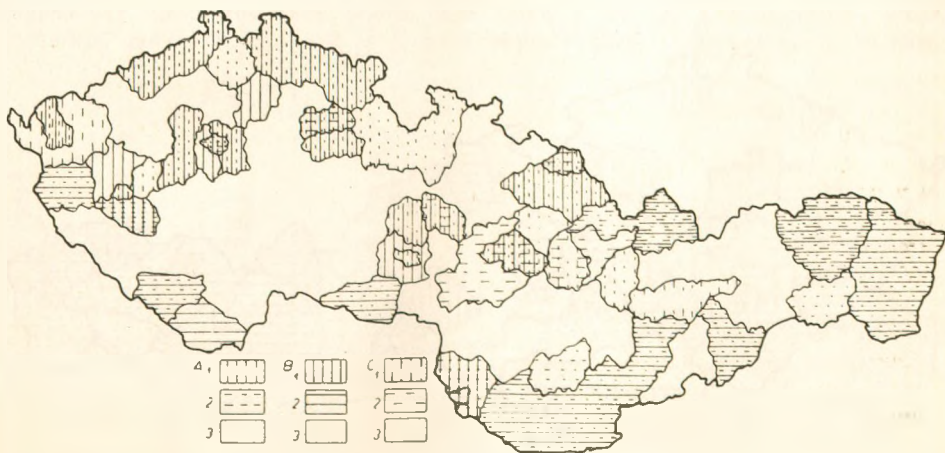
⁴ Jsou to především: R. Selucký, *Ekonomické vyrovnání Slovenska s českými kraji*, Praha, SNPL 1960 a recenze této práce, zejména P. Turčan, *Štúdia o ekonomickom vyrovnaní Slovenska s českými kraji*, Ekonomický časopis, 4, 1961, Bratislava. Otázkou měření ekonomické úrovně okresu jako předpokladu pro vyrovnávání se v poslední době zabýval také A. Andrlé, *K otázkam kategorizace okresů z hlediska jejich ekonomické povahy*, Demografie, 1, roč. 1962.

životní úrovně v oblastech ČSSR. V následujícím řešíme tento úkol kvantitativním vyjádřením dosažené úrovně, a to podle okresů ve správním vymezení z 1. 7. 1960. Jen při některých srovnáních městské administrativní celky hodnotíme společně s jejich zázemím.⁵ Tím jsme částečně vyloučili mimořádné rozdíly v ekonomice mezi centry hospodářství a jejich okolím.

Jako výchozí požadavek jsme vytýčili, že kvalitativní hodnocení musí být přehledné, pokud možno souborné a dosažitelně snadno zpracovatelné.

Předem jsme vyloučili sledování úrovně výrobních vztahů, protože socialistické výrobní vztahy jsou již dnes naprosto rozhodující ve všech oblastech státu. Vyjádření existujících rozdílů, např. rozdílný rozsah státních statků a JRD pro další závěry není potřebný.

Základním ukazatelem dosažené ekonomické úrovně v jednotlivých okresech je *efektivní využití* práceschopného obyvatelstva. Je to však ukazatel těžko postižitelný pro nedostatek podkladů. Následkem demografického vývoje se populační základna práceschopného obyvatelstva, tj. počet obyvatelstva v produktivním věku v ČSSR mění velmi pomalu, nebo se dokonce snižuje.⁶ To komplikuje měření dosaženého stupně zaměstnanosti. Stranou zůstávají velké rozdíly v efektivnosti využití práceschopného obyvatelstva. Příkladem toho je, že v současné době nejvyšší využití práceschopného obyvatelstva, tj. největší procento činných z obyvatelstva v produktivním věku (15–60ti letí muži a 15–55ti leté ženy) mají okresy hospodářsky nejméně vyvinuté s vysokou zaměstnaností v zemědělství. Soustředili jsme se proto na hodnocení *zaměstnanosti v průmyslu* (kartogram 1), jejíž rozsah je často používán jako rozhodující ukazatel pro

Kartogram 1. A — zaměstnanost v průmyslu: 1 — hodnoty vybočující, nad normální, 2 — hodnoty vybočující, pod normální, 3 — hodnoty normální. B — hustota průmyslového osídlení: 1 — hodnoty vybočující, nad normální, 2 — hodnoty vybočující, pod normální, 3 — hodnoty normální. C — zaměstnanost v zemědělství: 1 — hodnoty vybočující, nad normální, 2 — hodnoty vybočující, pod normální, 3 — hodnoty normální.

⁵ Jsou to: Plzeň s okresy Plzeň—sever a Plzeň—jih, Praha a okresy Praha—západ a Praha východ, Brno s okresem Brno—venkov, Ostrava a okres Karviná a Bratislava s okresem Bratislava—okolí.

⁶ V r. 1959 bylo činných v celostátním průměru 44,5 % všech, do r. 1965 se tento podíl nepatrně snížil a do r. 1980 pravděpodobně nedosáhne 47 % při plném využití práceschopných.

měření ekonomické úrovně. Při tom přeceňování tohoto ukazatele je právem kritizováno.⁷

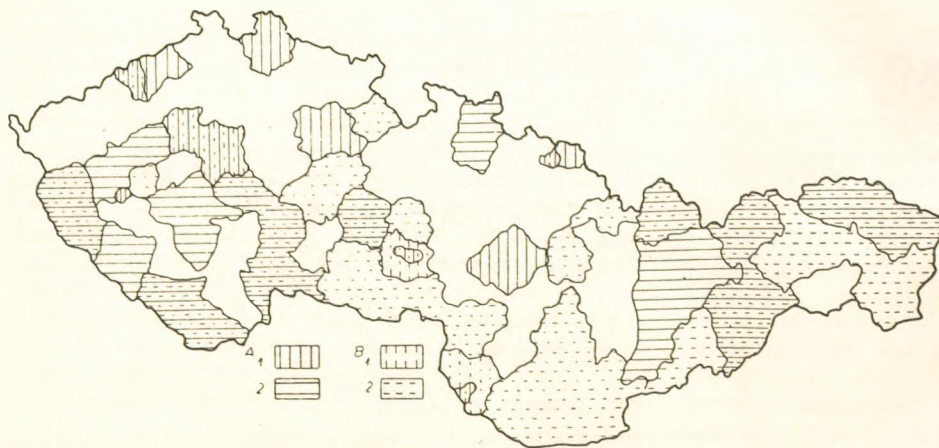
Počet pracujících v průmyslu z celkového počtu obyvatelstva v okrese udává využití práce schopného obyvatelstva v hlavním úseku našeho hospodářství, ve kterém je dosaženo nejvyšší produktivity práce. Postihuje dostatečně především kvalitativní stránku úrovně ve využití práce schopného obyvatelstva.

Nedostatkem je, že nutno pracovat se srovnáním z celkového počtu obyvatel a nikoliv se srovnáním počtu obyvatelstva v produktivním věku. Takový ukazatel není dosažitelný, kromě toho statistická hranice skupiny práce schopných, tj. obyvatelstva v produktivním věku se nekryje s faktickým věkovým rozsahem zaměstnanosti a tento rozpor se v budoucnu prohloubí.

Ukazatel průmyslové zaměstnanosti je ovlivněn rozsahem jednotlivých územních jednotek a velikostí jejich osídlení. Abychom omezili tuto závislost, sledovali jsme průmyslovou zaměstnanost jak ve vztahu k počtu obyvatel, tak ve vztahu k celkové rozloze okresů (hustota průmyslového osídlení).⁸

Ukazatel *hustoty průmyslové zaměstnanosti* na km² je jistě schematický. Je však v prvé řadě měřítkem územně chápané rovnoměrnosti v rozmístění, i když takto chápaná rovnoměrnost je pojata mechanicky. Socialistické rozmístění je plánovité a proporcionalní. Z hlediska vyrovnání v životní úrovni však toto „jen rovnoměrné“ vyrovnání nutno předpokládat, alespoň z hlediska odstranění křiklavých rozdílů mezi silně a málo průmyslovými okresy.⁹

Tím, že jsme při omezeném počtu ukazatelů použili dva, kteří charakterizují zastou-

Kartogram 2. A — hustota osídlení: 1 — hodnoty vybočující, nad normální, 2 — hodnoty vybočující, pod normální. B — soustředění obyvatel ve městech: 1 — hodnoty vybočující, nad normální, 2 — hodnoty vybočující, pod normální.

⁷ M. Červený, *Rozmístování průmyslu v ČSSR*, nepublikovaná kandidátská práce, archiv ČVUT, Praha 1962.

⁸ V. Häufler, J. Korčák, V. Král, *Zeměpis Československa*, Praha NČSAV, 1960, kde se rovněž používá paralelně obou ukazatelů.

⁹ M. Blažek, *Teorie rozmístění výrobních sil*, str. 13, v kolektivní práci *Oblastní plánování*, SPN, Praha 1962.

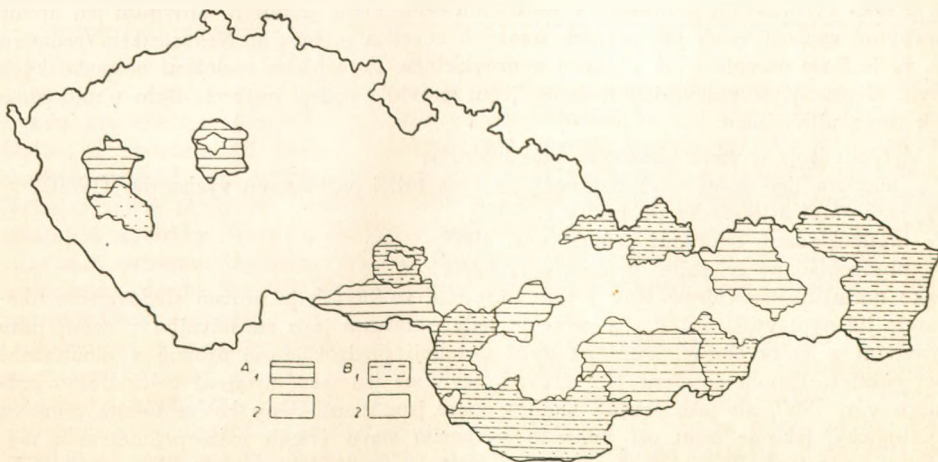
pení průmyslu, zdůraznili jsme význam tohoto odvětví pro ekonomické vyrovnávání. Zvyšování ekonomické úrovně je v prvé řadě otázkou industrializace.

Ukazatele průmyslové zaměstnanosti doplňuje ukazatel *zaměstnanosti v zemědělství*. Vývoj socialistického zemědělství směřuje k vyrovnání s úrovní v průmyslu. Toto vyrovnání se uskuteční za určitého optimálního rozmístění pracujících, vzhledem k zemědělské půdě. Perspektivně se předpokládá, že se dosáhne stabilizace počtu pracujících na ha půdy podle výrobních oblastí. V současné době je vysoká zaměstnanost spíše negativním činitelem z hlediska ekonomické úrovně. Platí tedy ukazatel ve své obrácené hodnotě. Tam, kde je zaměstnanost zemědělství vysoká, je ekonomická úroveň v okresech nízká. I tu dochází k určité nepřesnosti ve vztahu k rozdílným přírodním podmínkám, a protože rozdíly mezi jednotlivými obory zemědělské výroby nelze postihnout.

Uvedené tři ukazatele jsme vyhradili k postižení úrovně výroby, další dva pak mají zachytit úroveň osídlení. *Hustota osídlení* má ukázat, že ekonomicky rozvinuté oblasti mají vždy vyšší lidnatost (kartogram 2). Zároveň vysoká lidnatost je výrazem značného soustředění obyvatelstva, které pracuje v nevýrobních povoláních. Zastoupení této skupiny povolání je důležitým ukazatelem pro sledování úrovně spotřeby.

Ukazatel lidnatosti nepostihuje plně stupeň koncentrace hospodářství. Důležitější je ukazatel *soustředění obyvatelstva ve městech* jako hlavních uzlech hospodářství. Úroveň urbanizace je nezbytným předpokladem pro co nejrovnoměrnější uspokojování potřeb pracujících v jednotlivých oblastech. Města jsme chápali podle nové klasifikace obcí a v souladu s jejich geografickým vymezením.¹⁰

K podchycení úrovně spotřeby jsme zařadili další dva ukazatele, a to *peněžní příjmy obyvatelstva* (průměrný roční příjem na 1 obyv. v okrese) a *malooobchodní obraty* (průměrný malooobchodní roční obrat na 1 obyv. v okrese) (kartogram 3). Použitím

Kartogram 3. A — peněžní příjmy obyvatelstva: 1 — hodnoty vybočující, pod normální, 2 — hodnoty normální. B — Malooobchodní obrat: 1 — hodnoty vybočující, pod normální, 2 — hodnoty normální.

¹⁰ Návrh nové klasifikace měst a obcí, vypracovaný Ústředním úřadem kontroly a statistiky je publikován ve výtahu ve Sborníku ČSSZ, čís. 2, 1962. Vymezení městských aglomerací provedlo oddělení hospodářské geografie v Ekonomickém ústavu ČSAV a ve výtahu bylo publikováno ve Sborníku ČSSZ, čís. 3, 1962.

obou jsme omezili vliv skutečnosti, že mezi místem, kde pracující získávají mzdu za svou práci a místem realizace příjmů je územní rozdíl. Nepodařilo se vyloučit tyto rozdíly úplně a jen odhadem se podařilo postihnout naturální příjmy obyvatelstva v zemědělství. Rozdíly mezi celkovými a peněžními příjmy v ČSSR nejsou velké, v průměru asi 10 %. V převážně zemědělských okresech však mají význam. Naturální příjmy jsme odhadli podle velikosti odchylky podílu pracujících v zemědělství v okresech od celostátního průměru.

Uvedených sedm ukazatelů dostatečně postihuje výrobní, sidelní a spotřební stránku ekonomické úrovně v oblastech. Složitější než výběr ukazatelů, který byl do značné míry podmíněn také dostupností podkladů, je jejich kvantitativní rozrůznění, stanovení vhodné klasifikační stupnice.

Volba každé stupnice je do značné míry subjektivní. Tuto subjektivitu jsme se snažili omezit tím, že jsme volbu stupnice podřídili požadavku, aby třídění neukázalo jen vztah k současnému stavu jako takovému, ale vzhledem k předpokládanému vývoji. Zavedli jsme pro všech sedm ukazatelů jednotné třídění, podle kterého jsme rozeznávali: již dosaženou úroveň celostátní (podle stavu z r. 1960 nebo nejbližšího jiného období, tj. 1959 či 1961), a dále žádoucí stav v perspektivě v r. 1965 a v r. 1980.

Východiskem pro třídění byl nám celostátní průměr. Proti tomu lze vznést řadu námitek, již pro samotný ráz této statistické veličiny. Použili jsme ho však pro jeho jednoduchost, dosažitelnost a zejména proto, že již v samé podstatě budoucího průměru je obsažena myšlenka vyrovnávání, i když pojatá dost schematically. ČSSR je jako celek ekonomicky vyspělá země a již dosažená, nebo předpokládaná úroveň může být kritériem pro to, abychom mohli provést srovnání i s jednotkami územně menšími, okresy a požadovat, aby jejich úroveň dosáhla tohoto celkového průměru. Tím nechceme dokazovat, že otázka vyrovnávání je totožná s dosažením celostátního průměru. Srovnání jen určuje nezbytně výchozí vztah při prvních úvahách o celém problému. Nedostatkem průměru je, že je často netypický při známém nepravidelném statistickém rozložení hospodářských jevů. Nejčastěji se vyskytující hodnoty jsou zpravidla pod průměrem. Bylo nutno proto i k tomu přihlídnout.

Vytýčili jsme u všech ukazatelů tyto hodnoty:

P_n hodnota (její dolní mez) nejčastěji se vyskytující podle stavu výchozího (1960),

P_0 celostátní aritmetický průměr v r. 1960,

P_1 předpokládaný celostátní průměr v r. 1965,

P_2 předpokládaný celostátní průměr v r. 1980.

Jako normální označujeme stav v těch okresech, ve kterých je úroveň sledovaného ukazatele již nyní vyšší než P_n a nelze je tedy označovat jako zaostávající v celostátním srovnání a až ty okresy, které již nyní dosahují předpokládané úrovně v dlouhodobé perspektivě. Přitom dosažení této úrovně nevidíme jen jako dosažení celostátního průměru v r. 1980, ale jako soubor hodnot, které jsou soustředěny kolem tohoto průměru analogicky, jako je tomu při úvaze o výchozím stavu (vztah mezi průměrem a nejčastěji hodnotou). Platí tedy, že normální hodnota okresů (H_n), kterou lze označit jako ekonomicky účelně rozvinutou, je:

$$H_n = P_2 - (P_0 - P_n) \leq [P_1 + (P_2 - P_n)].$$

Naše roztřídění je asymetrické, stanovení stupnice však odpovídá logice zkoumaného jevu. Výhodné je, že pracujeme se stupnicí značně jednoduchou, prakticky třídílnou, což nám umožní další porovnávání ukazatelů, které sice spolu tesně vzájemně souvisí, ale přesto nejsou hodnotitelní v nějakém společném, souhrnném vyjádření.

Kromě okresů ekonomicky účelně rozvinutých zůstávají nám okresy, které již nyní překračují svou úrovní hodnoty běžné v r. 1980. V těchto případech se jedná buď o nežádoucí stav nadbytečné koncentrace, nebo tyto střední hodnoty jsou podmíněny charakterem zkoumaného jevu a jeho statistickým rozložením. Pak jsou z celkového národohospodářského hlediska žádoucí. Tyto hodnoty udávají, ve kterých ukazatelích se udrží výrazné rozdíly i po r. 1980. Označujeme je jako H_{max} , a jsou vždy větší H_n .

Hodnoty menší než H_n , které označujeme jako H_{min} , nám ukazují, kterým okresům nutno se věnovat s hlediska požadavku ekonomického vyrovnávání především, kde v prvé řadě je nutno problém vyrovnávání řešit. I tu se mohou vyskytovat případy, že tyto podnormální hodnoty jsou národohospodářsky účelné. Použití více (sedmi) ukazatelů nám takové případy ukáže.

Podle současného stavu prací na přípravě perspektivních programů rozvoje československého hospodářství jsou jednotlivé hodnoty, uvedeny v tab. 1.

Tabulka 1

Ukazatel	P_n	P_o	P_1	P_2	Procento případů	
					nadnormál	podnormál
zaměstnanost v průmyslu	10,1	16,0	16,9	15,5	30,2	20,1
hustota prům. osídlení	6,0	17,2	17,0	20,0	23,5	16,6
zaměstnanost v zemědělství	4,0	4,5	6,0	8,0	2,7	15,6
hustota osídlení	71,1	107,0	111,0	126,0	15,6	21,1
soustředění v městech	30,1	44,5	48,0	57,0	4,9	36,2
peněžní příjmy	82x	100x	125x	170x ¹¹	0,0	18,3
maloobchodní obrat	88	100y	120y	160y	0,0	22,8

Nejvíce nadnormálních hodnot vykazují průmyslové ukazatele, odpovídá to nezbytně vysoké koncentraci průmyslu i v dalším období socialistické výstavby. Větší zastoupení hodnot s nadnormální hustotou osídlení jsou rovněž snadno vysvětlitelná existencí velkých měst. I tyto rozdíly nutno předpokládat ve vyspělé socialistické ekonomice. Velmi závažné je, že již v současné době v ČSSR dospělo vyrovnávání úrovně podle ukazatelů spotřeby (peněžní příjmy a maloobchodní obrat) tak daleko, že prakticky neexistují extrémní hodnoty. Stávající rozdíly v úrovni příjmů na obyvatele či maloobchodního obratu jsou již jen zbytkem ostrých protikladností, které existovaly v buržoazním Československu.

Pokud jde o hodnoty podnormální, je jich nejvíce u ukazatele urbanizace. Odhaluje to správně závažný problém, kterým je malý rozsah měst v některých oblastech republiky a tím jejich malý význam jako přirozených středisek hospodářství. Počet ostatních podnormálních případů je celkem vyrovnán a ukazuje, že zhruba pětina okresů naší republiky (podle součtu všech případů 21,4 %) nutno dosud pokládat za hospodářsky méně vyvinuté. Přitom je významné zjištění, že námi užitá hraniční hodnota pro podnormální případy rozsahu průmyslové zaměstnanosti (10,1 % všeho obyvatelstva) přibližně odpovídá úvahám o přípustnosti dolní meze industrializace našich okresů z hlediska možnosti rozvoje osídlení a služeb v těchto okresech.¹²

¹¹ Podle J. Pícky v *Plánovaném Hospodářství*, č. 10, 1961, str. 893.

¹² M. Červený došel na podkladě materiálů SPK k tomu, že potřebná dolní hranice industrializace okresů by měla být kolem 9 – 10 % podle podílu zaměstnanosti.

Aniž bychom chtěli mechanicky vzájemně hodnotit výskyty jednotlivých ukazatelů, možno vymežit podle užitého třídění *něsporně* šest okresů s mimořádným i perspektivně nadnormálním soustředěním hospodářství. Jsou to: Praha, Praha-východ, Brno, Bratislava, Ostrava a Most. Zcela průkazně nadnormální hodnoty se vztahují na československá velkoměsta, a pod silným vlivem metropole státu stojící její okolí jakož i hlavní soustředění uhelného průmyslu v Severočeském hnědouhelném revíru. Další, svým hospodářským významem jistě nadnormální okresy ukazuje zejména mapka průmyslové zaměstnanosti. To jsou další již existující centra čs. hospodářství.

S hlediska našeho úkolu je důležitější územní rozložení okresů hospodářsky méně vyvinutých. Všechny znaky dosud nedostatečně ekonomické úrovně mají okresy: Dolný Kubín, Rimavská Sobota, Bardejov a toto nepříznivě postavení již ztrácí okres Humenné. Na zvýšení ekonomické a tím i životní úrovně v těchto okresech nutno soustředit pozornost, pokud se tak již neděje významnými industrializačními zásahy jako v Rimavské Sobotě. Druhou skupinu také méně vyvinutých území tvoří jihoslovenské okresy: Dunajská Streda, Galanta, Komárno, Nové Zámky a Levice, které tvoří vůbec plošně největší naše území, ve kterém otázka vyrovnávání úrovně je zcela prvofadá. Do této skupiny nutno též zařadit dva za kapitalismu nejvíce opomíjené prostory českého pohraničí, území okresu Tachov a Prachatice.¹³

Hospodářská praxe, správně orientovaná industrializační politikou naší komunistické strany již delší dobu soustřeďuje svoji pozornost na rozvoj uvedených okresů, stejně jako dalších, podle našich ukazatelů již jen částečně se ekonomicky opožďujících. Potvrzuje to, že námi volená metoda klasifikovala okresy správně, přes nezbytnou jednoduchost a omezené možnosti při zpracování podkladů. Zároveň je tento příspěvek pokusem o upřesnění problematiky.

Vysoká škola ekonomická, Praha

Miroslav Blažek

APPRECIATION DU NIVEAU ÉCONOMIQUE DES DIFFÉRENTES RÉGIONS DE LA TCHÉCOSLOVAQUIE

Au temps de la large édification socialiste le problème touchant les différentes régions du pays est celui d'égaliser leur niveau économique. L'étude de ces questions appartient aussi à la géographie économique qui n'est pas à restreindre uniquement à la géographie de la production.

On comprend par niveau économique le degré atteint par les rapports de production et les forces productives dans les différentes régions et, partant, le niveau de la consommation. L'égalisation graduelle vise à ce que le niveau de la production et de la consommation de toutes les régions atteigne celui des régions avancées. Pour aborder ce problème il faut délimiter les régions dont le développement économique reste encore inférieur. L'auteur propose un mode d'appréciation du niveau économique des différentes régions qui est simple, concret et permet de donner une expression quantitative. Puisque on ne peut guère employer comme indice principal l'utilisation effective de la population capable de travail, on choisit sept indices: genre

¹³ Další okresy, které nutno hodnotit, jako ty, ve kterých ekonomická úroveň je dosud nižší, jsou: Znojmo, Zvolen, Prešov, Michalovce, Trebišov, ještě v menším rozsahu: Senica, Čadca, Domažlice, Český Krumlov, Jindř. Hradec, Pelhřimov, Benešov, Žďár nad Sázavou, Rožňava a Poprad. Problematickou skupinu tvoří některé okresy v bezprostředním okolí velkých měst jako okres Bratislava-okolí. Tu jsme na rozpacích, zda je možné je označit za hospodářsky méně vyvinuté. Jejich přesnější zařazení by vyžadovalo speciální rozbor, především hodnocení intenzity jejich svazků s centrem.

d'emploi dans l'industrie, densité de l'industrie sur 1 km², occupation dans l'agriculture (en valeur inverse, car plus le % est élevé, moins avancée est la région), densité de la population, concentration des habitants dans les villes, niveaux des revenus par habitant et chiffre d'affaires du commerce de détail par habitant. Ces indices sont comparés avec les moyennes atteintes ou prévues pour tout le pays et les valeurs les plus fréquentes. On peut, certes, faire des objections quant aux moyennes — l'auteur les emploie parce que c'est plus simple et parce que, au fond, une moyenne à atteindre en perspective contient en elle-même l'idée de l'égalisation.

Les régions de la Tchécoslovaquie ont été réparties en trois groupes: régions avancées, régions particulièrement avancées et régions qui demandent qu'on s'en occupe en premier lieu afin que l'égalisation économique soit atteinte. Pour les régions considérées comme normalement avancées on a la formule $H_{norm.} = P_2 - (P_0 - P_n) \leq [P_1 + (P_2 - P_n)]$, où P_n est la valeur la plus fréquente en 1960, P_0 la moyenne arithmétique en 1960 pour tout le pays, P_1 la moyenne prévue pour 1965 pour tout le pays et P_2 la moyenne prévue pour 1980. Les régions dont le développement est inférieur n'atteignent pas la valeur $H_{norm.}$. Elles constituent 20,1 % des régions de tout le pays d'après l'indice d'occupation dans l'industrie, 16,6 % d'après la densité de l'industrie, 15,6 % d'après l'occupation dans l'agriculture, 21,1 % d'après la densité de la population, 36,2 % d'après la concentration des habitants dans les villes, 18,3 % d'après le revenu par habitant, 22,8 % d'après le chiffre d'affaires du commerce de détail. Ces régions occupent approximativement un cinquième du territoire de la Tchécoslovaquie. Ce sont les régions de Dolný Kubín, de Rimavská Sobota, de Bardejov, de Humenné, de Dunajská Streda, de Galanta, de Komárno, de Nové Zámky et de Levice en Slovaquie, de Prachatice et de Tachov aux confins de la Bohême. Le niveau reste aussi inférieur dans les régions de Znojmo, Zvolen, Prešov, Michalovce, Trebišov, un peu moins dans celles de Senica, Čadca, Domažlice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Pelhřimov, Benešov, Žďár, Rožňava et Poprad. D'autre part, il y a six régions dont le développement économique est particulièrement avancé et restera tel en perspective. Ce sont nos grandes villes (Prague, Brno, Bratislava et Ostrava), les alentours proches de la capitale (Prague-Est) et la région houillère où se trouve concentrée l'extraction de la lignite (Most).

Ce sont les centres économiques principaux de la Tchécoslovaquie (voir carte).

L'auteur voit son choix confirmé par le fait que d'après les directives du Parti communiste de la République socialiste tchécoslovaque la politique économique vise nettement l'industrialisation des régions mentionnées. La présente contribution a pour but d'apporter quelques précisions du problème.

Traduit du tchèque par Valentína Andrusová

Légende des cartogrammes

Cartogramme I. A — occupations dans l'industrie. 1 — valeurs au-dessus de la normale, 2 — valeurs au-dessous de la normale, 3 — valeurs normales. B — densité de la population occupée dans l'industrie. 1 — valeurs au-dessus de la normale, 2 — valeurs au-dessous de la normale, 3 — valeurs normales. C — occupations dans l'agriculture. 1 — valeurs au-dessus de la normale, 2 — valeurs au-dessous de la normale, 3 — valeurs normales.

Cartogramme II. A — densité de la population. 1 — valeurs au-dessus de la normale, 2 — valeurs au-dessous de la normale, 3 — valeurs normales. B — concentration des habitants dans les villes. 1 — valeurs au-dessus de la normale, 2 — valeurs au-dessous de la normale, 3 — valeurs normales.

Cartogramme III. A — revenus par habitant. 1 — valeurs au-dessus de la normale, 2 — valeurs au-dessous de la normale. B — chiffre d'affaires du commerce de détail. 1 — valeurs au-dessus de la normale, 2 — valeurs au-dessous de la normale.